

Międzynarodowe sympozjum badawcze „Serbołużycki malarz Jan Buck – wrocławskie konteksty”

29–30.11.2023 r. | Biuro Saksonii we Wrocławiu oraz Muzeum Miejskie Wrocławia – Pałac Królewski i Arsenal Miejski

Międzynarodowe sympozjum „Serbołużycki malarz Jan Buck – wrocławskie konteksty” zrealizowane zostało w ramach wieloletniego projektu badawczego „Hommage à Jan Buck” (2022–2025) pod kierownictwem naukowym dr Lidii Głuchowskiej, zainicjowanego w przez Instytut Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Poprzednie konferencje z tej serii, o komplementarnym wobec siebie programie, odbyły się na Łużycach – w Budziszynie/Bautzen i Chociebużu/Cottbus. Obecna miała miejsce we Wrocławiu, gdyż jednym z pierwszych adeptów tutejszej Akademii Sztuk Pięknych po II wojnie światowej był Jan Buk/Buck – reformator sztuki serbołużyckiej. Wyprowadził ją z ekskluzywnej sfery folkloryzmu, w której tkwiła ze względu na opór przed asymilacją z dominującą kulturą niemiecką i – pod wpływem impulsu płynącego z podnoszącej się z ruin stolicy Dolnego Śląska – wytyczył jej szlak integracji z europejskim i światowym modernizmem. Jego dokonania są symbolem zabiegów rdzennych słowiańskich mieszkańców obecnych Niemiec Wschodnich w granicach administracyjnych Saksonii i Brandenburgii o zachowanie własnej tożsamości.

Niemal 100 uczestników opisywanego wydarzenia było świadkami i bardzo aktywnymi uczestnikami ożywionej interdyscyplinarnej debaty na temat historii i współczesności sztuki na polskich Ziemiach Zachodnich oraz tradycji wrocławskiej Akademii, a także dynamiki polsko-łużyckich i polsko-saksońskich oraz polsko- i serbołużycko-niemieckich związków kulturalnych.

Sympozjum otworzyła dyrektorka wrocławskiego Biura Saksonii, Anna Leniart, a poprowadziły je kierowniczka naukowa, dr Lidia Głuchowska, dr Anita Wincencjusz-Patyna z Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta oraz dr Sylwia Świsłocka-Karwot z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego, dyrektorka Muzeum Współczesnego Wrocław. Zgromadzonych entuzjastycznie powitali pani Vicekonsul Niemiec we Wrocławiu – Kerstin Nielsen, JM Rektor wrocławskiej Akademii – prof. Wojciech Pukocz, JM Prorektor Uniwersytetu Wrocławskiego – prof. Stefan Kiedroń, dyrektorka Instytutu Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Zielonogórskiego – prof. Paulina Komorowska-Birger, a także dyrektorka Muzeum Serbołużyckiego w Budziszynie – Christina Boguszowa.

W bardzo skondensowanym programie obrad uczestniczyło aż 12 referentów.

Dr Lidia Głuchowska naświetliła perspektywy decentralizacji kanonu historii sztuki w kontekście jej „peryferiów” – m.in. polskich Ziemi Zachodnich i Łużyc, wyświetlając i komentując swój film z cyklu „Hommage à Jan Buck”, realizowany wraz z Anną Mazurkiewicz. Dr Robert Lorenc/Lorenz z Instytutu Serbołużyckiego w Budziszynie, prezentując historyczne mapy oraz obrazy Jana Buka/Bucka, jego uczennic i innych rodzimych artystów definiował pojęcie transgranicznego regionu Łużyce. Jędrzej Soliński (Muzeum Serbołużyckie Budziszyn/Uniwersytet Wrocławski) podjął się skomplikowanej próby rekonstrukcji dwóch wystaw Jana Buka/Bucka we Wrocławiu w latach 1978 i 1982. Ze sztuką monumentalną serbołużyckiego artysty zapoznała zebranych Silke Wagler (Państwowe Zbiory Sztuki w Dreźnie/Kunstfonds), zaś wgląd w program kształcenia wczesnopo wojennej Akademii Wrocławskiej w zakresie rzeźby i malarstwa umożliwili jej obecni wykładowcy – dr Tomasz Mikołajczak i dr Marek Śnieciński. Co istotne, prezentując dokonania swej uczelni, pokazywali oni archiwalne zdjęcia, będące nie tylko dokumentacją prac jej powojennych założycieli, lecz zarazem dziełami sztuki wybitnych fotografików.

Poobiednia część obrad realizowana była jako „okrągły stół” – z udziałem świadków z epoki oraz osób zaangażowanych w restytucję spuścizny łużyckiej na terenach obecnych województw Lubuskiego i Dolnośląskiego. Pётr Buk/Peter Buck – syn artysty – wskazywał na wieloletnie związki ojca z polskim środowiskiem artystycznym, prezentując jego fotografie i zeszyty z Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych we Wrocławiu. Zebrani zgodnie orzekli, iż kopie tych unikalnych dokumentów powinny trafić do archiwum Akademii. Nestorzy wrocławskiej uczelni artystycznej – Anna Szpakowska-Kujawska i prof. Michał Jędrzejewski, którzy rozpoczęli studia tuż po Janie Buku/Bucku – przypomnieli jej „świetliste” przedwojenne i wczesnopo wojenne dzieje oraz „mroki” czasów socrealizmu. Sorabistka, dr Małgorzata Mieczkowska (Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego), która przez lata utrzymywała kontakty z Janem Bukiem/Buckiem, organizowała spotkania szczecińskich politologów w jego rodzinnej miejscowości Nebelčicy/Nebelschütz koło Budziszyna oraz odnośną konferencję i wystawę w Muzeum Narodowym w Szczecinie, mówiła o problemach wynaradawiania ludności serbołużyckiej w Niemczech i w Polsce. Z kolei dr hab. Katarzyna Majbroda (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego, Wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego) oraz Elżbieta Lech-Gotthardt (Stowarzyszenie Dom Kołodzieja w Zgorzelcu) w dialogu wypowiadały się na temat wyludnionych miejscowości łużyckich na Trójstyku Polski, Niemiec i Czech – zagarniętych przez kopalnię Turów, jak niemal 80 innych wsi po niemieckiej stronie granicy – w tym zwłaszcza Wigancic –, a także wspieranych m.in. przez Politechnikę Poznańską projektów rekonstrukcji łużyckiej kultury materialnej. Ich wypowiedziom asystował milczący świadek – miś-zabawka z domu krawcowej – ostatniej bodaj Serbołużyczki na tych terenach, którą ich mieszkańcy wspominają aż do dziś... Wzruszającym akordem kończącym obrady było odczytanie przez córkę prześladowanego działacza prołużyckiego, panią Ludmiłę Gajczewską, jej serbołużyckiego wiersza opublikowanego wcześniej w czasopiśmie „Rozhled”.

Wypowiedzi dwóch ostatnich prelegentek odnosiły się bezpośrednio do wystawy we wrocławskim Biurze Saksonii, której wernisaż odbył się w ramach obrad – „Hommage à Jan Buck (III): Tomasz Mielech: Śladami pamięci – łużycka spuścizna kulturalna na Dolnym Śląsku” (kuratorka: Lidia Głuchowska).

Oprawę artystyczną sympozjum stanowiły jeszcze dwie inne ekspozycje dzieł sztuki. Pierwszą z nich jest retrospektywna wystawa twórczości Jana Buka/Bucka w Pałacu Królewskim, wzbogacona o dzieła jego nauczycieli i nauczycieli oraz koleżanek i kolegów z wrocławskiej Akademii, a także jego serbołużyckich uczennic. Oprrowadzanie po niej odbyło się w przededniu obrad, a studenci pod opieką Joanny Legierskiej-Dutczak zwiedzali ją dzień później wraz z kuratorką z Muzeum Miasta Wrocławia – Magdaleną Szmidą-Półbratęk. Druga ze wspomnianych wystaw to „Hommage à Jan Buck (III): OSWOJENI” we wrocławskim Arsenalu – wspólne dzieło 42 artystów Akademii Wrocławskiej i Instytutu Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Spotkanie na niej zakończyło się uroczystym bankietem i rozmowami z twórcami tej szczególnej ekspozycji – po raz pierwszy w tak szerokim stopniu łączącej dwa środowiska artystyczne z polskich Ziemi Zachodnich.

Patronaty nad wydarzeniem objęli:

Premier Wolnego Kraju Saksonia, Michael Kretschmer

Premier Kraju Związkowego Brandenburgia, dr Dietmar Woidke

Konsul Generalny Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu, Martin Kremer

Marszałek Województwa Dolnośląskiego, Cezary Przybylski

była Marszałek Województwa Lubuskiego, Elżbieta Anna Polak

Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego, dr habil. Wojciech Strzyżewski, prof. UZ

Rektor Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, prof. Wojciech Pukocz